

**STANDARDY OCHRONY
MAŁOLETNICH
w SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 61
IM. J. KORCZAKA WE WROCŁAWIU**
(wersja zupełna)

.....

(pieczęć placówki)

„Wersja zupełna”

Podstawy prawne:

1. *Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (Dz.U. z 2021 r. poz. 1249 oraz z 2023 r. poz. 289 oraz 535)*
 2. *Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. poz. 1870)*
 3. *Ustawa z dnia 28 lipca 2023 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 1606)*
 4. *Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 984 ze zm.)*
 5. *Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 900)*
 6. *Ustawa z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1781)*
 7. *Konwencja o prawach małoletniego (Dz. U. 1991 r. nr 120 poz. 526)*
 8. *Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych (Dz. U. 2012 poz. 1169)*
-

Obowiązują od dnia 08.05.2024 r.

Opracowanie:

Szkolny Zespół ds. PPP

SPIS TREŚCI

Rozdział 1 Informacje ogólne

1. Wprowadzenie
2. Słowniczek pojęć

Rozdział 2 Standardy Ochrony Małoletnich w Szkole Podstawowej nr 61 we Wrocławiu

Rozdział 3 Zasady ochrony małoletnich przed krzywdzeniem obowiązujące w Szkole Podstawowej nr 61 we Wrocławiu

1. Zasady zatrudniania pracowników oraz dopuszczania do kontaktu innych osób z małoletnimi.
2. Zasady bezpiecznych relacji personelu szkoły z małoletnimi.
 - 2.1 Zasady ogólne.
 - 2.2 Zasady komunikacji z małoletnimi.
 - 2.3 Zakaz stosowania przemocy wobec małoletnich w jakiejkolwiek formie, w tym nawiązania o charakterze seksualnym.
 - 2.4 Zasady nawiązywania kontaktu z małoletnimi w godzinach pracy, za pomocą kanałów służbowych oraz w celach wychowawczych.
3. Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi. Niedozwolone zachowania małoletnich.
 - 3.1 Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi.
 - 3.2 Niedozwolone zachowania małoletnich w szkole.
4. Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internetu oraz ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.
 - 4.1 Bezpieczeństwo korzystania z sieci.
 - 4.2 Zasady korzystania przez małoletnich z telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych.
 - 4.3 Postępowanie w przypadku naruszenia przez małoletnich zasad korzystania z telefonów i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły.
 - 4.4 Zasady ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.
5. Zasady ochrony wizerunku małoletniego.
6. Zasady ochrony danych osobowych małoletnich.

Rozdział 4 Postępowanie w przypadku podejrzenia krzywdzenia lub krzywdzenia małoletniego w Szkole Podstawowej nr 61 we Wrocławiu

1. Podejmowanie interwencji w sytuacji podejrzenia stosowania lub stosowania przemocy domowej.
 - 1.1 Zgłaszanie przez małoletniego podejrzenia stosowania lub stosowania wobec niego przemocy domowej.

- 1.2 Zgłaszanie przez pracownika szkoły podejrzenia stosowania lub stosowania wobec małoletniego przemocy domowej.
- 1.3 Zgłaszanie przez osoby z zewnątrz podejrzenia stosowania lub stosowania wobec małoletniego przemocy domowej
- 1.4 Wstępna ocena sytuacji osoby krzywdzonej.
- 1.5 Procedura „Niebieskiej Karty”
 - 1.5.1 Zakres procedury i ogólne zasady jej stosowania.
 - 1.5.2 Wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty”.
 - 1.5.3 Zadania pracowników szkoły w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub krzywdzenia małoletniego w formie przemocy domowej.
2. Procedury reagowania pracowników szkoły w przypadku zagrożenia cyfrowego.
 - 2.1 Postępowanie w przypadku podejrzenia lub zaistnienia cyberprzemocy.
 - 2.2 Postępowanie w przypadku uzyskania informacji o dostępie przez małoletniego do treści szkodliwych, niepożądanych, nielegalnych.
 - 2.3 Postępowanie w przypadku naruszenia prywatności dotyczącego nieodpowiedniego bądź niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych lub wizerunku małoletniego.
 - 2.4 Postępowanie w przypadku uzyskania informacji o nawiązywaniu przez małoletniego niebezpiecznych kontaktów w Internecie – uwodzenie, zagrożenie pedofilią.
3. Procedury interwencji w przypadku krzywdzenia małoletniego przez osoby trzecie.
4. Procedury interwencji w przypadku, gdy dziecko jest krzywdzone na terenie szkoły przez inne dziecko/dzieci, tzw. przemoc rówieśnicza.
 - 4.1 Procedury w przypadku przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu.
 - 4.2 Procedury w przypadku jednorazowej przemocy psychicznej, fizycznej lub innych niepożądanych zachowań (krzyk, niestosowne zachowanie).

Rozdział 5 Organizacja procesu ochrony małoletnich w Szkole Podstawowej nr 61 we Wrocławiu.

Rozdział 6 Materiały pomocnicze – przemoc domowa.

ROZDZIAŁ 1

INFORMACJE OGÓLNE

1. Wprowadzenie

Nowelizacja ustawy z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniu przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1606) określiła warunki skutecznej ochrony małoletnich przed różnymi formami przemocy. Wprowadzone zmiany wskazują na potrzebę opracowania jasnych i spójnych standardów postępowania w sytuacjach podejrzenia krzywdzenia lub krzywdzenia małoletnich.

„Standardy Ochrony Małoletnich” są jednym z elementów systemowego rozwiązania ochrony małoletnich przed krzywdzeniem i stanowią formę zabezpieczenia ich praw. Należy je traktować jako jedno z narzędzi wzmacniających i ułatwiających skuteczniejszą ochronę małoletnich przed krzywdzeniem.

W konstruowaniu „Standardów ochrony małoletnich” w Szkole Podstawowej nr 61 im. J. Korczaka we Wrocławiu przyjęto następujące założenia:

- w szkole nie są zatrudniane osoby mogące zagrażać bezpieczeństwu małoletnich,
- pracownicy szkoły potrafią zdiagnozować symptomy krzywdzenia małoletniego oraz podejmować interwencje w przypadku podejrzenia, że małoletni jest ofiarą przemocy,
- prowadzone w szkole postępowanie na wypadek krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletnich jest zorganizowane w sposób zapewniający im skuteczną ochronę,
- działania podejmowane w ramach ochrony małoletnich przed krzywdzeniem są dokumentowane oraz monitorowane i poddawane okresowej weryfikacji przy udziale wszystkich zainteresowanych podmiotów,
- podejmowane w szkole postępowania nie mogą naruszać praw małoletniego, praw człowieka, praw ucznia określonych w statucie szkoły oraz bezpieczeństwa danych osobowych,
- małoletni wiedzą, jak unikać zagrożeń w kontaktach z dorosłymi i uczestnikami zajęć,
- małoletni wiedzą, do kogo zwracać się o pomoc w sytuacjach dla nich trudnych i czynią to mając świadomość skuteczności podejmowanych w szkole działań,
- rodzice poszerzają wiedzę i umiejętności z zakresu metod wychowania małoletniego bez stosowania przemocy oraz potrafią go uczyć zasad bezpieczeństwa.

Uwzględniając powyższe założenia niniejszy dokument wyznacza standardy ochrony małoletnich, stanowiące zbiór zasad i procedur postępowania w sytuacjach zagrożenia ich bezpieczeństwa. Jego najważniejszym celem jest ochrona małoletnich przed różnymi formami przemocy oraz budowanie bezpiecznego i przyjaznego środowiska w szkole.

2. Słowniczek pojęć

Ilekróć w dokumencie „Standardy Ochrony Małoletnich” jest mowa o:

- **małoletnim** - (dziecku, uczniu) należy przez to rozumieć każdą osobę do ukończenia 18 roku życia;
- **personelu** – należy przez to rozumieć każdego pracownika Szkoły Podstawowej nr 61 we Wrocławiu bez względu na formę zatrudnienia, w tym: inne osoby, które z racji pełnionej funkcji lub zadań mają (nawet potencjalny) kontakt z małoletnimi;
- **dyrektorze** – należy przez to rozumieć dyrektora Szkoły Podstawowej nr 61 we Wrocławiu;
- **szkole** – należy przez to rozumieć Szkołę Podstawową nr 61 we Wrocławiu;
- **rodzicu** – należy przez to rozumieć przedstawiciela ustawowego małoletniego pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawowy małoletniego;
- **opiekunie prawnym małoletniego** – należy przez to rozumieć osobę, która ma za zadanie zastąpić małoletniemu rodziców, a także wypełnić wszystkie ciężące na nich obowiązki. Jest przedstawicielem ustawowym małoletniego, dlatego może dokonywać czynności prawnych w imieniu małoletniego i ma za zadanie chronić jego interesy prawne, osobiste oraz finansowe;
- **„osobie najbliższej małoletniemu”** – należy przez to rozumieć osobę wstępną: matkę, ojca, babcię, dziadka; rodzeństwo: siostrę, brata, w tym rodzeństwo przyrodnie, a także inne osoby pozostające we wspólnym gospodarstwie, a w przypadku jej braku – osobę pełnoletnią wskazaną przez małoletniego;
- **przemocy fizycznej** – należy przez to rozumieć każde intencjonalne działanie sprawcy, mające na celu przekroczenie granicy ciała małoletniego, np. bicie, popychanie, szarpanie, itp.;
- **przemocy seksualnej** – należy przez to rozumieć zaangażowanie małoletniego w aktywność seksualną, której nie jest on lub ona w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody, naruszającą prawo i obyczaje danego społeczeństwa;
- **przemocy psychicznej** – forma znęcania się, która nie jest oparta na fizycznych aktach agresji ale wykorzystuje manipulacje, kontrolę emocjonalną i werbalne ataki, aby sprawić ból i cierpienie ofierze;
- **zaniechanie** – należy przez to rozumieć incydentalne lub powtarzające się niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych i psychicznych małoletniego przez osoby zobowiązane do opieki, troski i ochrony zdrowia i/lub nierespektowanie podstawowych praw, powodujące zaburzenia jego zdrowia i/lub trudności w rozwoju;
- **przemocy domowej** – należy przez to rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, a także innych osób wspólnie zamieszkujących lub gospodarujących, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną,

powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą;

- ***świadku przemocy domowej*** – należy przez to rozumieć osobę, która posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej.

ROZDZIAŁ 2

STANDARDY OCHRONY MAŁOLETNICH W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 61 WE WROCŁAWIU

Standard I.

Małoletni, ich rodzice/opiekunowie prawni i pracownicy szkoły znają „Standardy Ochrony Małoletnich”. Dokument jest dostępny i upowszechniany.

Wskaźniki realizacji standardu:

1. Dokument „Standardy ochrony małoletnich w Szkole” został opracowany, zgodnie ze znowelizowaną Ustawą z dnia 13 maja 2016 r. o przeciwdziałaniu zagrożeniom przestępczością na tle seksualnym i ochronie małoletnich (Dz. U. z 2023 r. poz. 1606).
2. Zapoznano z nim personel szkoły i uczniów oraz ich rodziców/opiekunów prawnych.
3. Dokument wprowadzono do stosowania w szkole.
4. Dokument udostępniono na stronie internetowej szkoły oraz w dostępnym miejscu w budynku szkoły – gabinet pedagogów i psychologa.
5. Dokument został udostępniony w dwóch wersjach: wersji pełnej oraz skróconej przeznaczonej dla małoletnich i zawierającej informacje dla nich istotne.

Standard II.

Personel współtworzy i gwarantuje bezpieczne i przyjazne środowisko w szkole.

Wskaźniki realizacji standardu:

1. W szkole zatrudnia się personel po wcześniejszej weryfikacji w Krajowym Rejestrze Karnym, Rejestrze Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym, a w przypadku stanowisk pedagogicznych dodatkowo w Centralnym Rejestrze Orzeczeń Dyscyplinarnych. W przypadku zatrudnienia obcokrajowców dyrektor weryfikuje osobę w rejestrach karalności państw trzecich w zakresie określonych przestępstw (lub odpowiadających im czynów zabronionych w przepisach prawa obcego) lub w przypadkach prawem wskazanych poprzez oświadczenia o niekaralności.
2. Dyrektor szkoły określa organizację, stosowanie i dokumentowanie działań podejmowanych w ramach procedur określonych w dokumencie „Standardy Ochrony Małoletnich”.
3. Pracownicy szkoły są świadomi swoich praw oraz odpowiedzialności prawnej ciążyącej na nich za nieprzestrzeganie standardów ochrony małoletnich.
4. W szkole prowadzi się diagnozę czynników ryzyka i czynników chroniących poczucie bezpieczeństwa małoletnich, a w szczególności w obszarach:
 - a) relacji między personelem szkoły a małoletnimi,
 - b) poczucia bezpieczeństwa psychofizycznego małoletnich,
 - c) środowiska wsparcia udzielanego małoletnim (np. bezpieczeństwo emocjonalne na zajęciach, poszanowanie odmienności, równość i sprawiedliwość w przestrzeganiu ustalonych zasad, podmiotowe traktowanie małoletnich).

Standard III.

Szkoła oferuje rodzicom/opiekunom prawnym małoletnich informacje oraz edukację w zakresie wychowania dzieci bez przemocy oraz ich ochrony przed krzywdzeniem i wykorzystywaniem.

Wskaźniki realizacji standardu:

Szkoła:

1. udostępnia rodzicom/opiekunom prawnym małoletnich dane kontaktowe placówek zapewniających pomoc i opiekę w trudnych sytuacjach życiowych;
2. zapewnia wszystkim rodzicom/opiekunom prawnym małoletnich dostęp do obowiązujących w szkole „Standardów ochrony małoletnich (...)”, w tym w szczególności do procedur zgłaszania zagrożeń;
3. uzyskuje od rodziców/opiekunów prawnych informacje zwrotne nt. realizacji obowiązujących w niej standardów ochrony małoletnich.

Standard IV.

Szkoła zapewnia małoletnim równe traktowanie oraz przestrzeganie ich praw.

Wskaźniki realizacji standardu:

1. W każdym oddziale/ klasie/grupie małoletni są informowani przez wychowawcę, do kogo mają się zgłosić po pomoc i radę w przypadku krzywdzenia lub wykorzystywania.
2. W szkole wyeksponowane są informacje dla małoletnich na temat możliwości uzyskania przez nich pomocy w trudnej sytuacji, w tym numery bezpłatnych telefonów zaufania dla dzieci i młodzieży.
3. W szkole prowadzi się diagnozę czynników ryzyka i czynników chroniących poczucie bezpieczeństwa uczniów, a w szczególności w obszarach:
 - a) relacji między nauczycielami i uczniami,
 - b) relacji między uczniami,
 - c) poczucia bezpieczeństwa psychofizycznego, z uwzględnieniem zagrożeń środowiskowych,
 - d) środowiska kształcenia (bezpieczeństwo emocjonalne na lekcjach, poszanowania odmienności, równość i sprawiedliwość w przestrzeganiu zasad i regulaminów szkolnych, podmiotowe traktowanie uczniów).

Standard V.

Organizacja postępowania na wypadek krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletnich.

Wskaźniki realizacji standardu:

Precyzyjnie zostały określone procedury interwencji personelu w sytuacjach krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletniego, tj.:

1. Ustalono zasady postępowania wobec pokrzywdzonego będącego osobą małoletnią, zgodnie z którymi to postępowanie nie może naruszać jego godności, wolności, prawa do prywatności oraz nie może powodować szkody na jego zdrowiu psychicznym lub fizycznym (poczucia krzywdy, poniżenia, zagrożenia, wstydu).
 - a) przemocy rówieśniczej,
 - b) przemocy domowej,
 - c) niedozwolonych zachowań personelu wobec małoletnich,
 - d) zagrożenia cyfrowego.
2. Ustalono zasady wsparcia małoletniego po ujawnieniu doznanej przez niego krzywdy.
3. Wskazano osoby odpowiedzialne za składanie zawiadomień o popełnieniu przestępstwa na szkodę małoletniego, zawiadamianie sądu opiekuńczego oraz osobę odpowiedzialną za wszczynanie procedury „Niebieskie Karty”.
4. Wskazano osoby odpowiedzialne za przyjmowanie zgłoszeń o zdarzeniach zagrażających małoletniemu i udzielenia mu wsparcia. Informacja o osobach przyjmujących zgłoszenia jest upowszechniona na stronie internetowej szkoły.
5. Szkoła współpracuje z podmiotami działającymi na rzecz ochrony małoletnich przed krzywdzeniem (policją, sądem rodzinnym, MOPS-em, GOPS-em, kuratorem sądowym, itp.).
6. Podmioty postępowania uprawnione do przetwarzania danych osobowych uczestników postępowania w sprawach krzywdzenia małoletnich przestrzegają regulacji opisanych w Polityce Bezpieczeństwa Przetwarzania Danych Osobowych, obowiązującej w szkole (RODO).

Standard VI.

W szkole wzmacniane jest poczucie bezpieczeństwa małoletnich w obszarze relacji społecznych oraz ich ochrony przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.

Wskaźniki realizacji standardu:

W szkole:

1. Opracowano zasady zapewniające bezpieczne relacje między małoletnimi a personelem.
2. Określono wymogi dotyczące bezpiecznych relacji między małoletnimi a w szczególności zachowania niedozwolone.

3. Opracowano zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci internetowej oraz procedury ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami w sieci oraz utrwalanymi w innej formie.
4. Opracowano i wdrożono procedury ochrony małoletnich przed krzywdzeniem w sytuacjach:
 - a) przemocy rówieśniczej (fizycznej, psychicznej),
 - b) przemocy domowej,
 - c) cyberprzemocy,
 - d) przemocy przez osoby trzecie.
5. Opracowano i wdrożono procedurę „Niebieskie Karty”.
6. Pracownicy szkoły opracowują i realizują plan wsparcia ucznia po ujawnieniu doznanej przez niego krzywdy.

Standard VII.

Działania podejmowane w ramach ochrony małoletnich przed krzywdzeniem są dokumentowane.

Wskaźniki realizacji standardu:

1. W szkole prowadzony jest rejestr spraw zgłaszanych i rozpatrywanych w związku z podejrzeniem lub krzywdzeniem małoletnich.
2. Osoby upoważnione do przyjmowania zgłoszeń związanych z krzywdzeniem małoletnich składają oświadczenie o zachowaniu poufności i zobowiązane są do zachowania bezpieczeństwa uzyskanych danych osobowych.
3. W procedurze „Niebieskiej Karty” stosowane są wzory Kart „A” i „B”.
4. Zasady przechowywania dokumentacji dotyczącej ujawnionych incydentów lub zgłoszonych incydentów, zdarzeń zagrażających dobru małoletniego są zgodne z Instrukcją Archiwizacyjną.
5. Dokonuje się szacowania ryzyka naruszeń bezpieczeństwa danych osobowych oraz zasadności przyjętych technicznych i organizacyjnych środków ochrony.
6. Dla czynności przetwarzania danych osobowych szczególnej kategorii przetwarzania opracowano Karty rejestrów czynności przetwarzania.

Standard VIII.

Szkoła monitoruje i okresowo weryfikuje zgodność prowadzonych działań z przyjętymi zasadami i procedurami ochrony małoletnich.

Wskaźniki realizacji standardu:

1. Przyjęte zasady i realizowane procedury ochrony małoletnich są weryfikowane – przynajmniej raz na dwa lata.

2. W celu weryfikacji zasad i praktyk ochrony małoletnich szkoła wykorzystuje:
 - a) informacje zwrotne pozyskane od uczniów oraz ich rodziców/opiekunów prawnych;
 - b) wnioski z kontroli „Standardów ochrony małoletnich (...)” przez uprawnione do kontroli podmioty zewnętrzne.
3. Dyrektor szkoły w ramach nadzoru pedagogicznego kontroluje stosowanie i przestrzeganie procedur postępowania w sytuacjach krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia dziecka.
4. Zasady monitoringu i ewaluacji realizowanych „Standardów ochrony małoletnich” określa dyrektor szkoły.

ROZDZIAŁ 3

ZASADY OCHRONY MAŁOLETNICH PRZED KRZYWDZENIEM OBOWIĄZUJĄCYMI W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 61 WE WROCŁAWIU

1. Zasady zatrudniania pracowników oraz dopuszczania innych osób do opieki nad małoletnimi.

- 1) Dyrektor szkoły przed nawiązaniem stosunku pracy, niezależnie od podstawy nawiązania stosunku pracy (Karta Nauczyciela, Kodeks pracy) oraz terminu jej trwania uzyskuje informacje:
 - a) w przypadku każdego pracownika, praktykanta z Krajowego Rejestru Karnego w zakresie przestępstw określonych w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 172 oraz z 2022 r. poz. 2600), lub za odpowiadające tym przestępstwom czyny zabronione określone w przepisach prawa obcego;
 - b) w przypadku zatrudnienia osoby na stanowisku pedagogicznym, w tym praktykantów dopuszczonych do pracy z małoletnimi zaświadczenie z Rejestru Orzeczeń Dyscyplinarnych dla Nauczycieli;
 - c) w przypadku zatrudnienia każdej osoby w szkole i dopuszczenia praktykantów do kontaktu i opieki nad małoletnimi, z Rejestru Sprawców Przestępstw na Tle Seksualnym z dostępem ograniczonym.
- 2) Nie jest wymagane przedstawienie zaświadczeń, w przypadku, gdy z pracownikiem pedagogicznym jest nawiązywany kolejny stosunek pracy w tej samej szkole w ciągu 3 miesięcy od dnia rozwiązania albo wygaśnięcia na podstawie art. 20 ust. 5c poprzedniego stosunku pracy.
- 3) Pracownicy zatrudnieni na stanowiskach pedagogicznych składają przed nawiązaniem stosunku pracy pisemne potwierdzenie spełniania warunku:
 - a) posiadania pełnej zdolności do czynności prawnych i korzystania z praw publicznych,
 - b) że nie toczy się przeciwko kandydatowi postępowanie karne w sprawie o umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub postępowanie dyscyplinarne.
- 4) W przypadku zatrudniania kandydata do pracy lub dopuszczenia do kontaktu z małoletnimi osoby posiadającej obywatelstwo innego państwa jest on zobowiązany do złożenia przed zatrudnieniem lub dopuszczeniem do kontaktu z małoletnimi informacji z rejestru karnego państwa, którego jest obywatelem, uzyskiwanej do celów działalności zawodowej związanej z kontaktami z małoletnimi.
- 5) W przypadku, gdy prawo państwa, którego obywatelem jest osoba, o której mowa w pkt 4 nie przewiduje wydawania informacji do celów działalności zawodowej

związanej z kontaktami z małoletnimi, osoba ta przedkłada informację z rejestru karnego tego państwa.

- 6) W przypadku, gdy prawo państwa, z którego ma być przedłożona informacja, o której mowa w ust. 4–5, nie przewiduje jej sporządzenia lub w danym państwie nie prowadzi się rejestru karnego, osoba, o której mowa w pkt 5, składa pracodawcy oświadczenie o tym fakcie wraz z oświadczeniem, że nie była prawomocnie skazana w tym państwie za czyny zabronione odpowiadające przestępstwom określonym w rozdziale XIX i XXV Kodeksu karnego, w art. 189a i art. 207 Kodeksu karnego oraz w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii oraz, że nie wydano wobec niej innego orzeczenia, w którym stwierdzono, iż dopuściła się takich czynów zabronionych, oraz że nie ma obowiązku wynikającego z orzeczenia sądu, innego uprawnionego organu lub ustawy stosowania się do zakazu zajmowania wszelkich lub określonych stanowisk, wykonywania wszelkich lub określonych zawodów albo działalności, związanych z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, leczeniem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.
- 7) Oświadczenia, o których mowa w pkt 6, składane są pod rygorem odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: *„Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia”*. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.
- 8) Informacje, o których mowa w pkt 4 – 8, pracodawca utrwała w formie wydruku i załącza do akt osobowych pracownika albo dokumentacji dotyczącej osoby dopuszczonej do działalności związanej z wychowaniem, edukacją, wypoczynkiem, świadczeniem porad psychologicznych, rozwojem duchowym, uprawianiem sportu lub realizacją innych zainteresowań przez małoletnich, lub z opieką nad nimi.
- 9) Informacje oraz oświadczenia, o których mowa w pkt 5 - 8, pracodawca załącza do akt osobowych pracownika albo dokumentacji dotyczącej osoby dopuszczonej do takiej działalności.
- 10) Zatrudniani pracownicy, praktykanci przed rozpoczęciem pracy lub dopuszczeniem do kontaktu z małoletnimi są zobowiązani do zapoznania się z poniższymi dokumentami:
 - a) Statutem szkoły,
 - b) Regulaminem pracy,
 - c) Standardami Ochrony Małoletnich obowiązującymi w szkole,
 - d) Kodeksem etyki [o ile taki jest],
 - e) Polityką bezpieczeństwa przetwarzania osobowych.
- 11) Potwierdzenie zapoznania się z ww. dokumentami oraz oświadczenia o zobowiązaniu się do ich przestrzegania składane są w formie pisemnej i umieszczane w aktach osobowych.

2. Zasady bezpiecznych relacji personelu szkoły z małoletnimi.

2.1 Zasady ogólne:

- 1) Pracownicy szanują godność każdego małoletniego. Zapewniają im w szkole przyjazną atmosferę, dyskrecję, poszanowanie ich praw.
- 2) Zapewniają poufność w zakresie danych osobowych i wrażliwych, o których informacje pozyskali w trakcie wykonywania swoich obowiązków. Są świadomi szczególnej odpowiedzialności wynikającej z posiadania tego rodzaju wiedzy i dążą do jej uzyskania jedynie w takim zakresie, w jakim jest to niezbędne dla wykonywania czynności zawodowych.
- 3) Pracownicy dbają o bezpieczeństwo małoletnich podczas pobytu w szkole. Szanują autonomię małoletniego oraz jego rodziny.
- 4) Pracownicy wspierają małoletnich w pokonywaniu trudności. Pomoc ta uwzględnia: umiejętności rozwojowe, możliwości małoletnich wynikające z niepełnosprawności/ specjalnych potrzeb edukacyjnych.
- 5) Pracownicy podejmują działania wychowawcze mające na celu kształtowanie prawidłowych postaw małoletnich. Uznają, że pierwszymi i głównymi wychowawcami małoletnich są ich rodzice.
- 6) Zasady bezpiecznych relacji personelu z małoletnimi obowiązują wszystkich pracowników i praktykantów.

2.2 Zasady komunikacji z małoletnimi

Personel:

- 1) Komunikuje się z małoletnimi w sposób konstruktywny, budujący relacje.
- 2) W komunikacji z małoletnimi zachowuje cierpliwość i szacunek. Okazuje też zrozumienie dla ich trudności i problemów.
- 3) Słucha uważnie każdego małoletniego, udziela mu odpowiedzi adekwatnych do jego wieku i danej sytuacji.
- 4) Reaguje na każde obraźliwe, niewłaściwe, dyskryminacyjne zachowanie lub słowa małoletnich oraz na wszelkie formy zastraszania i nietolerancji wśród nich.
- 5) Daje każdemu małoletniemu prawo do odczuwania i mówienia o swoich emocjach, do wyrażania własnego zdania oraz prawo do bycia wysłuchanym przez personel szkoły.
- 6) Nie upokarza, nie lekceważy i nie obraża małoletnich.

2.3 Zakaz stosowania przemocy wobec małoletniego w jakiejkolwiek formie, w tym nawiązywania relacji o charakterze seksualnym.

- 1) Kontaktując się z małoletnim personel traktuje go podmiotowo.
- 2) Kontakt z małoletnim nigdy nie może być niejawnym bądź ukrywanym, nie może wiązać się z jakąkolwiek gratyfikacją ani wynikać z relacji władzy.
- 3) Co do zasady kontakt z małoletnimi powinien odbywać się wyłącznie w godzinach pracy i dotyczyć celów mieszczących się w zakresie obowiązków personelu.
- 4) Personel nie zaprasza małoletnich do swojego miejsca zamieszkania, nie spotyka się z nimi prywatnie poza godzinami pracy.

- 5) Personel nie nawiązuje kontaktów z małoletnimi poprzez przyjmowanie bądź wysyłanie do nich zaproszeń w mediach społecznościowych. Nie kontaktuje się z nimi poprzez prywatne kanały komunikacji (prywatny telefon, e-mail, komunikatory, profile w mediach społecznościowych).
- 6) Jeśli zachodzi taka konieczność, właściwą formą komunikacji z małoletnimi poza godzinami pracy są kanały służbowe (e-mail, telefon służbowy) a rodzice/opiekunowie prawni małoletnich muszą wyrazić zgodę na taki kontakt.
- 7) Utrzymywanie relacji towarzyskich lub rodzinnych (jeśli małoletni i rodzice/opiekunowie małoletnich są osobami bliskimi dla członka personelu) wymaga zachowania poufności wszystkich informacji dotyczących innych małoletnich, ich rodziców/opiekunów.

3. Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi. Niedozwolone działania małoletnich.

3.1 Zasady bezpiecznych relacji między małoletnimi.

- 1) Małoletni mają prawo do przebywania w bezpiecznym środowisku. Personel szkoły chroni małoletnich i zapewnia im bezpieczeństwo.
- 2) Małoletni uznają prawo innych małoletnich do odmienności i zachowania tożsamości ze względu na: pochodzenie etniczne, geograficzne, narodowe, religię, status ekonomiczny, cechy rodzinne, wiek, płeć, orientację seksualną, cechy fizyczne, niepełnosprawność. Nie naruszają praw innych małoletnich – nikogo nie dyskryminują ze względu na jakąkolwiek jego odmiennosc.
- 3) Zachowanie i postępowanie małoletnich wobec kolegów/ innych osób nie narusza ich poczucia godności/wartości osobistej.
- 4) Małoletni mają prawo do własnych poglądów, ocen i spojrzenia na świat oraz wyrażania ich, pod warunkiem, że sposób ich wyrażania wolny jest od agresji i przemocy oraz nikomu nie wyrządza krzywdy.
- 5) Kontakty między małoletnimi powinny cechować się wysoką kulturą osobistą, np. używanie zwrotów grzecznościowych typu proszę, dziękuję, przepraszam; uprzejmość; życzliwość; poprawny, wolny od wulgaryzmów język; kontrola swojego zachowania i emocji; wyrażanie sądów i opinii w spokojny sposób, który nikogo nie obraża i nie krzywdzi.
- 6) Małoletni budują wzajemne relacje poprzez wzajemne zrozumienie oraz konstruktywne, bez użycia siły rozwiązywanie problemów i konfliktów między sobą. Akceptują i szanują siebie nawzajem.
- 7) Małoletni okazują zrozumienie dla trudności i problemów kolegów/koleżanek. Nie kpią, nie szydzą z ich słabości, nie wyśmiewają ich, nie krytykują.
- 8) Bez względu na powód małoletni, nie mają prawa stosować z jakiegokolwiek powodu słownej, fizycznej i psychicznej agresji i przemocy wobec swoich kolegów i koleżanek.
- 9) Małoletni wiedzą, jak zachowywać się w sytuacjach, które zagrażają ich bezpieczeństwu lub bezpieczeństwu innych osób. Gdzie i do kogo dorosłego mogą się w szkole zwrócić o pomoc.

3.2 Niedozwolone zachowania małoletnich w szkole.

- 1) Stosowanie agresji i przemocy, w tym wyzwisk, dokuczania, nękania oraz cyberprzemocy wobec innych małoletnich.
- 2) Stwarzanie niebezpiecznych sytuacji w placówce, np. przynoszenie ostrych narzędzi, innych niebezpiecznych przedmiotów i substancji (środków pirotechnicznych, łańcuchów, noży, zapalniczek), używanie ognia na terenie placówki.
- 3) Nieuzasadnione, bez zgody personelu opuszczanie w trakcie zajęć sali lekcyjnej i terenu szkoły.
- 4) Celowe nieprzestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas zajęć organizowanych w szkole. Celowe zachowania zagrażające zdrowiu bądź życiu.
- 5) Posiadanie, stosowanie i rozprowadzanie używek, np. papierosów (w tym e-papierosów i podgrzewaczy tytoniu), alkoholu, narkotyków.
- 6) Używanie wulgaryzmów lub inne niestosowne odzywanie się do osób znajdujących się na terenie szkoły.
- 7) Celowe niszczenie lub nieszanowanie własności innych osób oraz własności szkoły.
- 8) Kradzież/ przywłaszczenie własności innych osób oraz własności szkoły.
- 9) Wyłudzenie pieniędzy lub innych rzeczy od kolegów/koleżanek.
- 10) Szykanowanie małoletnich lub innych osób w placówce z powodu odmienności przekonań, religii, światopoglądu, płci, poczucia tożsamości, pochodzenia, statusu ekonomicznego i społecznego, niepełnosprawności, wyglądu.
- 11) Brak reakcji na niewłaściwe zachowania kolegów (bicie, wyzywanie, dokuczanie).
- 12) Fotografowanie lub filmowanie zdarzeń z udziałem innych małoletnich bez ich zgody.
- 13) Upublicznianie materiałów i fotografii bez zgody obecnych na nich osób.
- 14) Zmuszanie lub nakłanianie innych małoletnich do wykonywania czynności niezgodnych z prawem lub ich wolą.

4. Zasady korzystania z urządzeń elektronicznych z dostępem do sieci Internet oraz ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.

4.1 Bezpieczeństwo korzystania z sieci.

- 1) Infrastruktura sieciowa placówki umożliwia dostęp do Internetu, zarówno personelowi, jak i małoletnim, w czasie zajęć i poza nimi.
- 2) Sieć jest monitorowana w taki sposób, aby możliwe było zidentyfikowanie sprawców ewentualnych nadużyć.
- 3) Rozwiązania organizacyjne na poziomie placówki bazują na aktualnych standardach bezpieczeństwa.

- 4) Na wszystkich komputerach z dostępem do Internetu na terenie placówki jest zainstalowane oraz systematycznie aktualizowane oprogramowanie antywirusowe, antyspamowe i firewall.

4.2 Zasady korzystania przez małoletnich z telefonów komórkowych oraz innych urządzeń elektronicznych.

- 1) Małoletni ma prawo korzystać na terenie szkoły z telefonu komórkowego oraz innych urządzeń elektronicznych zgodnie z ustalonymi w szkole zasadami.
- 2) Przez pojęcie „telefon komórkowy” rozumie się także smartfon, urządzenie typu smartwatch, itp.
- 3) Przez pojęcie „inne urządzenia elektroniczne” rozumie się także tablet, odtwarzacz muzyki, dyktafon, kamerę, aparat cyfrowy, słuchawki, itp.
- 4) Małoletni przynoszą do szkoły telefony komórkowe oraz inny sprzęt elektroniczny na własną odpowiedzialność, za zgodą rodziców/opiekunów prawnych.
- 5) Szkoła nie ponosi odpowiedzialności za zaginięcie lub zniszczenie czy kradzież sprzętu, o którym mowa w pkt 4.
- 6) Małoletni nie mogą korzystać z telefonu komórkowego oraz innych urządzeń elektronicznych z dostępem do Internetu podczas pobytu w szkole. Małoletni ma obowiązek wyłączyć lub wyciszyć telefon (bez wibracji).
- 7) Na terenie szkoły zakazuje się małoletnim filmowania, fotografowania oraz utrwalania dźwięku na jakichkolwiek nośnikach cyfrowych. Zakazuje się również przesyłania lub rozpowszechniania materiałów audiowizualnych na żywo.
- 8) W szczególnych przypadkach nagrywanie zajęć odbywających się w szkole oraz utrwalanie ich w jakikolwiek sposób możliwe jest wyłącznie po uzyskaniu zgody dyrektora szkoły lub pracownika prowadzącego zajęcia.
- 9) Nagrywanie dźwięku i obrazu za pomocą telefonu, lub innych urządzeń jest możliwe jedynie za zgodą osoby nagrywanej lub fotografowanej. Niedopuszczalne jest nagrywanie, fotografowanie przesyłanie i rozpowszechnianie materiałów niezgodnych z powszechnie przyjętymi normami etycznymi i społecznymi.

4.3 Postępowanie w przypadku naruszenia przez małoletnich zasad korzystania z telefonów i innych urządzeń elektronicznych na terenie szkoły.

W przypadku naruszenia przez małoletniego zasad używania telefonów komórkowych na terenie szkoły, szkoła informuje o tym fakcie rodziców/prawnych opiekunów małoletniego oraz wdraża procedury przewidziane w statucie szkoły.

4.4 Zasady ochrony małoletnich przed treściami szkodliwymi i zagrożeniami z sieci.

- 1) Szkoła podejmuje działania zabezpieczające małoletnich przed łatwym dostępem do tych treści z sieci, które mogą zagrażać ich prawidłowemu rozwojowi.
- 2) Pod pojęciem „treści szkodliwe i zagrożenia z sieci” rozumiane są:

- a) treści szkodliwe: niedozwolone, nielegalne i niebezpieczne dla zdrowia (pornografia, treści obrazujące przemoc, promujące działania szkodliwe dla zdrowia i życia, popularyzujące szkodliwe ideologie i działalność niezgodna z prawem, nawołujące do samookaleczeń i samobójstw, korzystania z używek);
 - b) różne formy cyberprzemocy, np. nękanie, straszenie, szantażowanie z użyciem sieci, publikowanie lub rozsyłanie ośmieszających, kompromitujących informacji, zdjęć, filmów z użyciem sieci oraz podszywanie się w sieci pod kogoś wbrew jego woli lub wiedzy.
- 3) Podstawowe działania zabezpieczające małoletnich przed dostępem do treści szkodliwych i zagrożeń z sieci na terenie szkoły:
- a) monitorowanie działania i aktualizowanie programu antywirusowego, zapory sieciowej; stosowanie filtrów antyspamowych,
 - b) instalowanie aplikacji filtrujących na każdym komputerze do prowadzenia zajęć,
 - c) prowadzenie działań profilaktycznych propagujących zasady bezpiecznego korzystania z sieci oraz uświadamiających zagrożenia płynące z użytkowania różnych technologii komunikacyjnych,
 - d) podejmowanie interwencji w każdym przypadku ujawnienia lub podejrzenia cyberprzemocy lub ujawnienia niebezpiecznych treści, która obejmuje:
 - ustalenie okoliczności zdarzenia,
 - zabezpieczenie dowodów,
 - poinformowanie o sytuacji rodziców małoletnich,
 - objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną poszkodowanego małoletniego i osoby stosującej przemoc,
 - powiadomienie policji, gdy sprawa jest poważna, zostało złamane prawo lub tożsamość sprawcy nie jest nikomu znana.

5. Zasady ochrony wizerunku małoletnich.

- 1) Szkoła uznając prawo małoletniego do prywatności i ochrony dóbr osobistych, zapewnia ochronę wizerunku małoletniego.
- 2) Wizerunek podlega ochronie na podstawie przepisów zawartych w Kodeksie cywilnym, w ustawie o prawie autorskim o prawach pokrewnych, a także na podstawie ustawy o ochronie danych osobowych (RODO) – jako tzw. dane szczególnej kategorii przetwarzania.
- 3) Upublicznianie wizerunku małoletniego do 16 lat, utrwalonego w jakiegokolwiek formie (fotografia, nagranie audio-wideo) wymaga wyrażenia zgody osoby sprawującej władzę rodzicielską lub opiekę nad dzieckiem (wymóg art. 8 RODO).
- 4) Zgody, o których mowa w pkt 3 są wyrażane w formie pisemnej. Zgody j/w. są jednocześnie zgodami na rozpowszechnianie wizerunku małoletniego wskazaną w art. 81 ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych.

- 5) Rodzice/opiekunowie małoletniego wyrażając zgodę na upublicznienie wizerunku małoletniego, określają precyzyjnie miejsca i kanały upubliczniania wizerunku, kontekst w jakim wizerunek będzie wykorzystany, a także okres upublicznienia.
- 6) Osoba wyrażająca zgodę otrzymuje klauzulę informacyjną o zasadach przetwarzania danych osobowych w formie wizerunku małoletniego oraz jest informowana przez osobę reprezentującą administratora danych osobowych o przysługujących prawach, w tym prawie do wycofania zgody oraz innych, zgodnie z art. 5 RODO.
- 7) Jeżeli wizerunek małoletniego stanowi jedynie szczegół całości, takiej jak zgromadzenie, krajobraz, publiczna impreza, zgoda rodziców/opiekunów na utrwalanie wizerunku nie jest wymagana. Zabrania się umieszczania informacji pozwalających ustalić tożsamość osób ujętych na zdjęciu lub innej formie publikacji.
- 8) Pracownikom szkoły nie wolno umożliwiać przedstawicielom mediów utrwalania wizerunku małoletniego (filmowanie, fotografowanie, nagrywanie głosu) na terenie szkoły bez pisemnej zgody rodzica/opiekuna prawnego małoletniego.
- 9) Niedopuszczalne jest podanie przedstawicielowi mediów danych kontaktowych do rodziców/opiekunów prawnych małoletniego.
- 10) Pracownik szkoły może wykorzystać w celach szkoleniowych lub edukacyjnych utrwalony materiał z udziałem małoletnich tylko z zachowaniem ich anonimowości oraz w sposób uniemożliwiający identyfikację małoletniego, za zgodą dyrektora szkoły.
- 11) Ochrona wizerunku małoletnich utrwalanych przez kamery monitoringu zainstalowanego na terenie szkoły odbywa się na zasadach określonych w Regulaminie monitoringu.
- 12) Regulamin monitoringu określa zasady udostępniania nagrań podmiotom zewnętrznym, w tym policji, służbom porządkowym oraz w sprawach wymagających wyjaśnień.

6. Zasady ochrony danych osobowych małoletnich.

- 1) W szkole wdrożono Politykę ochrony danych osobowych osób fizycznych oraz powołano Inspektora ochrony danych.
- 2) Dokumentacja RODO została opracowana zgodnie z wymogami rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 Europejskiego i Rady (UE) nr 2016/679 z 27.04.2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L z 2016 r. 119, s. 1 ze zm.) oraz ustawy z dnia 10 maja 2018 r. o ochronie danych osobowych z uwzględnieniem zasad:
 - a) zasady zgodności z prawem, rzetelności i przejrzystości,
 - b) zasady ograniczenia celu przetwarzania danych,
 - c) zasada minimalizacji danych,
 - d) zasada prawidłowości danych,

- e) zasady ograniczenia przechowania danych,
 - f) zasady integralności i poufności danych,
 - g) zasady rozliczalności.
- 3) Osoby upoważnione do przetwarzania danych osobowych małoletnich i ich rodziców/opiekunów prawnych posiadają upoważnienie do ich przetwarzania danych osobowych na podstawie art. 6 i 9 RODO.
 - 4) Każdy pracownik posiadający dostęp do danych osobowych złożył pisemne oświadczenie o znajomości i stosowaniu Polityki bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych.
 - 5) Rodzice/ opiekunowie prawni małoletnich są informowani o przetwarzaniu danych osobowych małoletnich w formie klauzuli informacyjnej.
 - 6) Dyrektor szkoły wdrożył odpowiednie środki techniczne i organizacyjne w celu zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych.
 - 7) Dane osobowe małoletnich zarejestrowane w formie pisemnej (np. dzienniki zajęć, arkusze ocen, opinie, orzeczenia,) oraz inna dokumentacja pisemna zawierająca dane osobowe małoletnich jest chroniona w zamykanych szafach z ograniczonym dostępem do pomieszczeń ich przechowywania (np. sekretariat, pokój nauczycielski).
 - 8) W szkole wdrożono odpowiednią procedurę postępowania na wypadek wystąpienia naruszenia ochrony danych osobowych.
 - 9) Dane osobowe małoletnich udostępniane są wyłącznie podmiotom uprawnionym do ich uzyskania.
 - 10) Dane osobowe umieszczone w Niebieskiej Karcie „A” udostępniane są zespołowi interdyscyplinarnemu, powołanemu w trybie ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

ROZDZIAŁ 4
POSTĘPOWANIE W SYTUACJI
PODEJRZENIA KRZYWDZENIA
LUB KRZYWDZENIA MAŁOLETNIEGO
W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 61 WE WROCŁAWIU

1. Podejmowanie interwencji w sytuacji podejrzenia stosowania lub stosowania przemocy domowej.

1.1 Zgłaszanie przez małoletniego podejrzenia stosowania lub stosowania wobec niego przemocy domowej.

- 1) Każdy małoletni może zgłosić ustnie lub pisemnie, dowolnej osobie, do której ma zaufanie, będącej pracownikiem szkoły, fakt stosowania wobec niego przemocy domowej.
- 2) Zgłoszenie doznawanej krzywdy przez małoletniego może nastąpić w bezpośredniej rozmowie, drogą elektroniczną, telefoniczną lub inną dostępną, w każdym czasie.
- 3) W przypadku małoletniego obcojęzycznego lub mającego trudności w mowie i piśmie, osoba, do której zgłosił się małoletni zapewnia pomoc w nawiązaniu komunikacji poprzez skorzystanie z pomocy osoby władającej językiem obcym lub zapewnia komunikację w innych formach, np. poprzez wykorzystanie alternatywnych i wspomagających metod komunikacji (ang. augmentative and alternative communications – AAC).
- 4) Osoba, która powzięła informację od krzywdzonego małoletniego podejmuje działania mające na celu zatrzymanie krzywdzenia małoletniego.
- 5) W przypadku zagrożenia życia małoletniego, po przekazaniu informacji dyrektorowi szkoły, zawiadamia w trybie pilnym odpowiednie służby porządkowe – policję o zagrożeniu życia małoletniego/małoletniego i pogotowie ratunkowe.
- 6) W przypadkach niewymagających podejmowania nagłych interwencji, osoba, która powzięła informację postępuje zgodnie z procedurą obowiązującą w szkole.

1.2 Zgłaszanie przez pracownika szkoły podejrzenia stosowania lub stosowania wobec małoletniego przemocy domowej.

- 1) Każdy pracownik szkoły, który zauważy lub podejrzewa u małoletniego symptomy krzywdzenia, jest zobowiązany zareagować – jeśli to konieczne, udzielić pierwszej pomocy.
- 2) Pracownik w trybie pilnym przekazuje informację o zaobserwowanym zdarzeniu osobie upoważnionej przez dyrektora do przyjmowania zgłoszeń, dołączając pisemną notatkę zawierającą istotne informacje dotyczące: wyglądu, stanu, dolegliwości oraz zachowania małoletniego cytaty jego wypowiedzi oraz podjęte działania.

- 3) Osoba upoważniona do prowadzenia spraw związanych z przemocą wobec małoletnich wraz z osobą zgłaszającą wypełniają Niebieską kartę A. Na karcie podpisują się: osoba upoważniona/dyrektor.

1.3 Zgłaszanie podejrzenia stosowania lub stosowania wobec małoletniego przemocy domowej przez osoby z zewnątrz.

- 1) Osoba, która podejrzewa lub jest świadkiem stosowania przemocy domowej wobec małoletniego ma obowiązek zgłoszenia w szkole tego faktu.
- 2) Zgłaszający przemoc domową jest informowany o zasadach przetwarzania jego udostępnionych danych osobowych oraz zasadach ich przetwarzania i bezpieczeństwa danych osobowych.
- 3) W przypadku zgłoszeń anonimowych, w tym telefonicznych do sekretariatu szkoły pracownik sekretariatu sporządza notatkę z rozmowy telefonicznej.
- 4) W przypadkach anonimowych zgłoszeń stosowanie przemocy wobec małoletniego podlega analizie i zdiagnozowaniu.
- 5) W przypadku, gdy zgłaszana przemoc zagraża życiu lub zdrowiu małoletniemu, osoba pozyskująca taką wiedzę, jest zobowiązana w trybie pilnym zawiadomić policję.

1.4 Wstępna ocena sytuacji osoby krzywdzonej.

- 1) W każdym przypadku zgłoszenia krzywdzenia lub podejrzenia krzywdzenia małoletniego, dyrektor szkoły powołuje jednego pracownika lub zespół do wstępnego zdiagnozowania sytuacji osoby doznającej przemocy. Diagnoza powinna uwzględniać:
 - a) czynniki ryzyka i informacje świadczące o przemocy lub wykluczające ją,
 - b) ustalenie osoby krzywdzącej, relacje małoletniego z tą osobą,
 - c) informacje o zachowaniach pozostałych członków rodziny wobec małoletniego,
 - d) relacje małoletniego z osobą rodzica niekrzywdzącego,
 - e) informacje o osobach wspierających małoletniego,
 - f) informacje o innych czynnikach towarzyszących przemocy – np. uzależnieniu od alkoholu rodziców.
- 2) Osoby wskazane w pkt 1 przeprowadzają rozmowę z osobą krzywdzoną i osobą zgłaszającą podejrzenie lub krzywdzenie małoletniego, a także z rodzicem /opiekunem „niekrzywdzącym”.
- 3) W przypadku podejrzenia stosowania przemocy lub stwierdzenia jej wszczyna się procedurę „Niebieskie Karty”.

1.5 Procedura „Niebieskie Karty”.

Cel procedury: Wskazanie zasad postępowania pracowników i dyrektora szkoły w przypadku stwierdzenia krzywdzenia małoletniego lub podejrzenia krzywdzenia.

1.5.1 Zakres procedury i ogólne zasady jej stosowania.

- 1) Procedura postępowania „Niebieskie Karty” obowiązuje wszystkich pracowników zatrudnionych w SP 61.
- 2) Nadzór nad stosowaniem procedury sprawuje dyrektor szkoły.

- 3) Dyrektor szkoły udziela wsparcia i pomocy osobom bezpośrednio zaangażowanym w proces pomocy osobie doznającej przemocy domowej, w tym prawnej i organizacyjnej.
- 4) Druki i formularze „Niebieska Karta – A” i „Niebieska Karta – B” znajdują się w sekretariacie szkoły lub w gabinecie pedagogów.
- 5) Wgląd w dokumentację wszczętych procedur posiadają wyłącznie osoby upoważnione imiennie przez dyrektora szkoły.
- 6) Dokumentację związaną ze wszczętymi procedurami „Niebieskiej Karty” prowadzi i przechowuje osoba wyznaczona przez dyrektora.

1.5.2 Wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty”.

- 1) Wszczęcie procedury „Niebieskiej Karty” następuje z chwilą wypełnienia formularza Karty – „A” w przypadku powzięcia, w toku prowadzonych czynności zawodowych, podejrzenia stosowania przemocy wobec małoletnich lub w wyniku zgłoszenia dokonanego przez członka rodziny lub przez osobę będącą świadkiem przemocy w rodzinie.
- 2) Do wszczęcia procedury „Niebieskiej Karty” nie jest wymagana zgoda osoby doznającej przemocy.
- 3) Do wszczęcia procedury „Niebieskiej Karty” nie jest wymagany uprzedni kontakt z osobą stosującą przemoc domową ani obecność tej osoby w czasie wypełniania Karty – „A”.
- 4) Osoba wszczynając procedurę „Niebieskiej Karty” ma prawo wykorzystać informacje zawarte we wstępnej diagnozie oceny sytuacji małoletniego, a także przeprowadzić rozmowę z małoletnim.
- 5) Rozmowę z osobą, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą domową, przeprowadza się w warunkach gwarantujących swobodę wypowiedzi i poszanowanie godności tej osoby oraz zapewniających jej bezpieczeństwo.
- 6) Żaden z formularzy „Niebieskich Kart” nie wymaga podpisu osoby podejrzanej o doznawanie czy stosowanie przemocy domowej.
- 7) Po wypełnieniu Karty – „A”, osobie dorosłej, towarzyszącej małoletniemu przekazuje się wypełniony formularz Karty – „B”.
- 8) Karta – „B” jest dokumentem zawierającym definicję przemocy, praw człowieka, informacje o miejscach, gdzie można uzyskać pomoc.
- 9) Formularza „B” nie przekazuje się osobie podejrzanej o stosowanie przemocy domowej.
- 10) Wypełnienie formularza „A” nie zwalnia z obowiązku podjęcia działań interwencyjnych zapewniających bezpieczeństwo osobie doznającej przemocy.

1.5.3 Zadania pracowników szkoły w sytuacji podejrzenia krzywdzenia lub krzywdzenia małoletniego w formie przemocy domowej.

Zadania i obowiązki pracowników szkoły

Dyrektor szkoły:

- 1) W porozumieniu z osobą upoważnioną do wszczynania procedury „Niebieskie Karty” występuje do ośrodka pomocy społecznej z zawiadomieniem o zagrożeniu małoletniego krzywdzeniem. Podpisuje wszystkie pisma wychodzące na zewnątrz w sprawach krzywdzenia dzieci.
- 2) Powołuje zespoły/osoby do diagnozy i oceny ryzyka zagrożenia przemocą domową – odrębne dla każdej sprawy.
- 3) Organizuje pomoc psychologiczno-pedagogiczną dla osoby doznającej przemocy.
- 4) Określa zasady prowadzenia dokumentacji i jej archiwizowania.
- 5) Wydaje upoważnienia do dostępu do danych osobowych osobom biorącym udział w rozpoznawaniu przemocy domowej.
- 6) Współpracuje z instytucjami zewnętrznymi działającymi na rzecz wspierania i pomocy ofiarom przemocy domowej.
- 7) Zapewnia bezpieczeństwo i ochronę prawną pracownikom wszczynającym procedurę „Niebieskie Karty” oraz osobom doznającym krzywdy ze strony sprawców przemocy domowej.

Pracownicy na stanowiskach pedagogicznych:

- 1) Udzielają bezpośredniej pomocy małoletniemu, jeśli zagrożone jest jego zdrowie lub życie.
- 2) Zbierają informacje o małoletnim w celu wstępnego zdiagnozowania jego sytuacji.
- 3) Wszczynają z upoważnienia dyrektora procedurę „Niebieskie Karty”.
- 4) Przeprowadzają we współpracy z wychowawcą małoletniego w szkole oraz innymi osobami zaangażowanymi w pomoc małoletniemu, ocenę zagrożenia małoletniego przemocą.
- 5) Monitorują sytuację małoletniego poprzez kontakt z wychowawcą i nauczycielami małoletniego w szkole.
- 6) Prowadzą dokumentację określoną w niniejszym dokumencie.

Wolontariusze, praktykanci:

- 1) Kontaktują się z osobą upoważnioną do przyjmowania zgłoszeń, przekazując informacje o swoich podejrzeniach i obserwacjach.

Pracownicy obsługi, administracji i ochrony:

- 1) Kontaktują się z osobą upoważnioną do przyjmowania zgłoszeń, przekazując jej informacje o swoich podejrzeniach i obserwacjach. Jeśli kontakt danego dnia nie jest możliwy – zapisują stwierdzone fakty w formie notatki służbowej i przekazują niezwłocznie dnia następnego.
- 2) W każdej możliwej sytuacji obserwują zachowanie małoletniego i niosą jemu pomoc.
- 3) W sytuacjach zagrożenia małoletniego chronią go przed kontaktem z osobą stosującą przemoc.
- 4) Zwracają szczególną uwagę na stan trzeźwości, stopień pobudzenia osób odbierających małoletnich z placówki. Sprawdzają aktualność upoważnienia do odbioru małoletniego.

2. Procedury reagowania pracowników szkoły w przypadku wystąpienia zagrożenia cyfrowego.

2.1 Postępowanie w przypadku podejrzenia lub zaistnienia zagrożenia cyfrowego.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą: cyberprzemoc to przemoc z użyciem urządzeń elektronicznych, najczęściej telefonu bądź komputera. Jest także określana jako cyberbullying, nękanie, dręczenie, prześladowanie w Internecie. Jej celem jest wyrządzenie krzywdy drugiej osobie.

Do najczęstszych form cyberprzemocy należą:

- upublicznianie upokarzających, przerobionych zdjęć i filmów również o charakterze seksualnym;
- zamieszczanie przykrych komentarzy na profilach innych osób w portalach społecznościowych;
- włamanie na konto i podszywanie się pod kogoś;
- szantażowanie;
- ujawnianie sekretów.

1) Ujawnienie przypadku cyberprzemocy.

Osobami, które mogą zgłosić o zdarzeniu podejrzenia lub zaistnienia cyberprzemocy mogą być:

- a) poszkodowany małoletni,
- b) jego rodzice (opiekunowie),
- c) inni małoletni,
- d) świadkowie zdarzenia,
- e) pracownicy.

2) Ustalenie okoliczności zdarzenia.

- a) Małoletni – ofiara lub świadek cyberprzemocy informuje pracownika szkoły lub dyrektora szkoły o wystąpieniu takiego zdarzenia.
- b) W miarę możliwości pracownicy szkoły we współpracy z rodzicami/opiekunami prawnymi małoletniego zabezpieczają dowody i ustalają tożsamość sprawcy cyberprzemocy.
- c) Pracownik pedagogiczny i dyrektor szkoły dokonują analizy zdarzenia i planują dalsze postępowanie.

3) Zabezpieczenie dowodów.

- a) Wszelkie dowody cyberprzemocy powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane.
- b) Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego, itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.

4) Zidentyfikowanie sprawcy cyberprzemocy.

- a) W przypadku, gdy zostało złamane prawo, a tożsamości sprawcy nie udało się ustalić szkoła w porozumieniu z rodzicami/opiekunami prawnymi małoletniego kontaktuje się z policją.

- b) Ze względu na bezpieczeństwo nie należy podejmować samodzielnych działań w celu dotarcia do sprawcy, lecz udzielać wszelkiego możliwego wsparcia organom ścigania, m.in. zabezpieczyć i przekazać zebrane dowody. Identyfikacja sprawcy wykracza poza kompetencje i możliwości szkoły.
- 5) Działania wobec ofiary cyberprzemocy.
- a) Ofiara cyberprzemocy otrzymuje w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczną udzielaną przez pedagoga, psychologa lub innego specjalistę,
 - b) Małoletniemu udzielana jest porada, jak ma się zachowywać, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa (nie utrzymywać kontaktów ze sprawcą, nie kasować dowodów tj. e-maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów). Ważna jest też zmiana danych kontaktowych np. na komunikatorze, zmiana adresu e-mail, a nawet w szczególnie trudnych sytuacjach numeru telefonu (robią to rodzice).
 - c) Podczas rozmowy bardzo ważna jest obserwacja małoletniego i zwrócenie uwagi na jego pozawerbalne zachowanie (zażenowanie, smutek, poczucie winy).
 - d) Rodzice/opiekunowie prawni małoletniego są informowani o zdarzeniu i otrzymują wsparcie ze strony szkoły.
- 6) Powiadomienie rodziców sprawcy i omówienie z nimi zachowania małoletniego:
- a) Rodzice sprawcy są powiadomieni o zdarzeniu, zapoznani z dowodami oraz poinformowani o dalszym działaniu szkoły wobec sprawcy.
 - b) Na każdym etapie postępowania szkoła i rodzice sprawcy obowiązkowo współpracują ze sobą.
 - c) W razie odmowy współpracy przez rodziców sprawcy szkoła zgłasza ten fakt odpowiednim instytucjom.
- 7) Działania szkoły wobec sprawcy cyberprzemocy, będącego uczniem szkoły.
- a) Objęcie sprawcy nadzorem psychologiczno- pedagogicznym.
 - b) Prowadzenie wobec sprawcy działań dyscyplinujących, zgodnych ze statutem szkoły.
- 2.2 Postępowanie w przypadku podejrzenia dostępu małoletnich do treści szkodliwych, niepożądanych i nielegalnych.

Podstawy prawne uruchomienia procedury: Kodeks karny, art. 200 § 1–5 kk, art. 200a kk, art. 200b kk, art. 202; § 1- 4b, art. 256 kk, art. 257; Statut szkoły

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą: zagrożenie łatwym dostępem do treści szkodliwych, niedozwolonych, nielegalnych i niebezpiecznych dla zdrowia (pornografia, treści obrazujące przemoc, promujące działania szkodliwe dla zdrowia i życia małoletnich, popularyzujące szkodliwe ideologie i działalność niezgodną z prawem, nawołujące do samookaleczeń i samobójstw, korzystania z używek).

Telefony/kontakty alarmowe krajowe: www.dyzurnet.pl, numer alarmowy 112, policja 997

- 1) Ujawnienie przypadku podejrzenia dostępu małoletniego do treści szkodliwych, niepożądanych i nielegalnych.
Osobami, które mogą zgłosić podejrzenie lub zaistnienie dostępu do treści szkodliwych, niepożądanych i nielegalnych mogą być:
 - a) poszkodowany małoletni,
 - b) jego rodzice (opiekunowie),
 - c) inni małoletni,
 - d) świadkowie zdarzenia,
 - e) pracownicy.
- 2) Ustalenie okoliczności zdarzenia.
 - a) Małoletni – ofiara lub świadek zdarzenia informuje pracownika lub dyrektora szkoły o wystąpieniu takiego zjawiska.
 - b) Pracownik i dyrektor szkoły dokonują analizy zdarzenia i planują dalsze postępowanie.
 - c) W miarę możliwości pracownicy szkoły zabezpieczają dowody i ustalają tożsamość sprawcy cyberprzemocy.
- 3) Zabezpieczenie dowodów.
 - a) Wszelkie dowody powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane również przez inne osoby, które powzięły informację o podejrzeniu lub stosowaniu cyberprzemocy wobec małoletniego.
 - b) Należy zanotować datę i czas otrzymania materiału, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e- mail, numer telefonu komórkowego, itp.) lub adres strony www, na której pojawiły się szkodliwe treści czy profil.
- 4) Zidentyfikowanie sprawcy.
 - a) Szkoła podejmuje działania mające na celu identyfikację sprawcy.
 - b) W przypadku, gdy zostało złamane prawo, a tożsamości sprawcy nie udało się ustalić, szkoła w porozumieniu z rodzicami/opiekunami prawnymi małoletniego kontaktuje się z policją.
 - c) W przypadku naruszenia prawa, np. rozpowszechniania materiałów pornograficznych z udziałem nieletniego lub prób uwiedzenia małoletniego w wieku do 15 lat przez osobę dorosłą, szkoła – w porozumieniu z rodzicami małoletniego – niezwłocznie powiadamia policję.
- 5) Działania wobec ofiary.
 - a) Ofiara otrzymuje w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczną udzielaną przez pedagoga, psychologa lub innego specjalistę.
 - b) Małoletniemu udzielana jest porada, jak ma się zachowywać, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa (np. nie utrzymywać kontaktów ze sprawcą, nie kasować dowodów tj. e-maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów). Ważna jest też zmiana danych kontaktowych np. na komunikatorze, zmiana adresu e - mail, a nawet w szczególnie trudnych sytuacjach numeru telefonu (robią to rodzice).

- c) Podczas rozmowy bardzo ważna jest obserwacja małoletniego i zwrócenie uwagi na jego pozawerbalne zachowanie (zażenowanie, smutek, poczucie winy).
 - d) Rodzice małoletniego są informowani o zdarzeniu i otrzymują wsparcie ze szkoły.
- 6) Powiadomienie rodziców sprawcy.
- a) Rodzice sprawcy są powiadomieni o zdarzeniu, zapoznani z dowodami oraz poinformowani o dalszym działaniu szkoły wobec sprawcy.
 - b) Na każdym etapie postępowania szkoła i rodzice sprawcy obowiązkowo współpracują ze sobą.
 - c) W razie odmowy współpracy przez rodziców sprawcy szkoła zgłasza ten fakt odpowiednim instytucjom.
- 7) Działania szkoły wobec sprawcy cyberprzemocy.
- a) Objęcie sprawcy pomocą psychologiczno- pedagogiczną - praca ze sprawcą powinna zmierzać w kierunku pomocy w zrozumieniu jego zachowania, w zmianie postępowania i postawy sprawcy.
 - b) Jeżeli ujawniony sprawca jest uczniem określonej szkoły, zgodnie z jej statutem działania dyscyplinujące wobec sprawcy prowadzi szkoła. Informuje o nich rodziców/opiekunów prawnych sprawcy.

2.3 Postępowanie w przypadku naruszenia prywatności dotyczącego nieodpowiedniego bądź niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych lub wizerunku małoletniego.

Podstawy prawne uruchomienia procedury: Kodeks karny, art. 190a, RODO 30.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą: zagrożenie to polega na naruszeniu prywatności małoletniego poprzez nieodpowiednie lub niezgodne z prawem wykorzystanie danych osobowych lub wizerunku małoletniego. Podszywanie się pod inną osobę, wykorzystywanie jej wizerunku lub danych osobowych w celu wyrządzenia jej szkody osobistej lub majątkowej jest w świetle polskiego prawa przestępstwem. Najczęstszymi formami wyłudzenia lub kradzieży danych jest przejęcie profilu na portalu społecznościowym w celu dyskredytacji lub naruszenia dobrego wizerunku ofiary (np. publikacja zdjęć intymnych bądź fotomontażu), szantażowania (w celu uzyskania korzyści finansowych w zamian za niepublikowanie zdjęć bądź treści naruszających reputację ofiary), dokonania zakupów i innych transakcji finansowych (np. w sklepach internetowych na koszt ofiary). Często naruszenia prywatności łączą się z cyberprzemocą.

- 1) Ujawnienie przypadku niekorzystnego lub niezgodnego z prawem wykorzystania danych osobowych lub wizerunku małoletniego.
- Osobami, które mogą zgłosić podejrzenie lub zaistnienie dostępu do treści szkodliwych, niepożądanych i nielegalnych mogą być:
- a) poszkodowany małoletni,
 - b) jego rodzice/opiekunowie prawni,
 - c) inni małoletni,

- d) świadkowie zdarzenia,
 - e) pracownicy.
- 2) Ustalenie okoliczności zdarzenia.
- a) Małoletni, którego dane osobowe lub wizerunek zostały niewłaściwie i niezgodnie z prawem wykorzystane, informuje pracownika pedagogicznego szkoły lub dyrektora szkoły o wystąpieniu takiego zdarzenia.
 - b) Pracownik pedagogiczny i dyrektor szkoły dokonują analizy zdarzenia i planują dalsze postępowanie.
 - c) W miarę możliwości pracownicy szkoły zabezpieczają dowody i ustalają tożsamość sprawcy naruszenia prywatności osoby fizycznej.
- 3) Zabezpieczenie dowodów.
- a) Wszelkie dowody powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane przez rodziców/opiekunów prawnych małoletniego.
 - b) Należy zachować dowód potwierdzający nienależne i niezgodne z prawem posługiwanie się danymi małoletniego lub jego wizerunkiem, treść wiadomości oraz, jeśli to możliwe, dane nadawcy (nazwę użytkownika, adres e-mail, numer telefonu komórkowego lub adres strony www, na której naruszono prywatność małoletniego).
- 4) Zidentyfikowanie sprawcy.
- a) W przypadku, gdy dowody jasno wskazują na konkretnego sprawcę oraz potwierdzają, że sprawca zmierzał do wyrządzenia ofierze szkody majątkowej lub osobistej, dowody zabezpiecza się i przekazuje policji. W przypadku, gdy trudno to ustalić, identyfikacji dokonać powinna policja.
 - b) W przypadku znanego sprawcy, który jednak nie działał z powyższych pobudek, szkoła prowadzi działania wyjaśniające.
- 5) Działania wobec ofiary.
- a) Ofiara otrzymuje w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczną udzielaną przez pedagoga, psychologa lub innego specjalistę.
 - b) Małoletniemu udzielana jest porada, jak ma się zachowywać, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa: nie utrzymywać kontaktów ze sprawcą, nie kasować dowodów tj. e-maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów. Ważna jest też zmiana danych kontaktowych np. na komunikatorze, zmiana adresu e-mail, a nawet w szczególnie trudnych sytuacjach numeru telefonu (robią to rodzice).
 - c) Podczas rozmowy bardzo ważna jest obserwacja małoletniego i zwrócenie uwagi na jego pozawerbalne zachowanie (zażenowanie, smutek, poczucie winy).
 - d) Rodzice małoletniego są informowani o zdarzeniu i otrzymują wsparcie ze strony szkoły.
- 6) Powiadomienie rodziców sprawcy.
- a) Rodzice sprawcy są powiadomieni o zdarzeniu, zapoznani z dowodami oraz poinformowani o dalszym działaniu szkoły wobec sprawcy.

- b) Na każdym etapie postępowania szkoła i rodzice sprawcy obowiązkowo współpracują ze sobą.
 - c) W razie odmowy współpracy przez rodziców sprawcy szkoła zgłasza ten fakt odpowiednim instytucjom.
- 7) Działania szkoły wobec sprawcy.
- a) Objęcie sprawcy pomocą psychologiczno-pedagogiczną: praca ze sprawcą powinna zmierzać w kierunku pomocy w zrozumieniu jego zachowania, w zmianie dalszego postępowania i postawy.
 - b) Jeżeli ujawniony sprawca jest uczniem określonej szkoły, szkoła stosuje wobec sprawcy przewidziane w jej statucie środki dyscyplinujące.

2.4 Postępowanie w przypadku nawiązywania przez małoletnich niebezpiecznych kontaktów w Internecie – uwodzenie, zagrożenie pedofilią.

Podstawy prawne uruchomienia procedury: Kodeks karny: art. 200, art. 200a § 1 i 2, art. 286 § 1.

Rodzaj zagrożenia objętego procedurą: zagrożenie obejmuje kontakt osoby dorosłej z małoletnią w celu zainicjowania znajomości prowadzących do wyłudzenia poufnych informacji, nawiązania kontaktów seksualnych, skłonienia małoletniego do zachowanie niebezpiecznych dla jego zdrowia i życia lub wyłudzenia własności (np. danych, pieniędzy, cennych przedmiotów rodzinnych).

Telefony alarmowe krajowe:

- Telefon zaufania dla dzieci i młodzieży: 116 111, <https://116111.pl/>
- Telefon dla rodziców i nauczycieli w sprawie bezpieczeństwa dzieci: 800 100 100, <https://800100100.pl/>
- Zgłaszanie nielegalnych treści: treści: dyzurnet.pl dyzurnet@dyzurnet.pl, 801 615 005

- 1) Ujawnienie przypadku nawiązywania przez małoletnich niebezpiecznych kontaktów w sieci: uwodzenie, zagrożenie pedofilią:
Osobami zgłaszającymi powyższy przypadek mogą być:
 - a) poszkodowany małoletni,
 - b) jego rodzice/opiekunowie prawni,
 - c) inni małoletni (koleżanki, koledzy, przyjaciele).
- 2) Ustalenie okoliczności zdarzenia
 - a) Osoby, które zgłaszają przypadek niebezpiecznych kontaktów w sieci, informują pracownika pedagogicznego szkoły lub dyrektora szkoły o wystąpieniu takiego zdarzenia.
 - b) Pracownik pedagogiczny i dyrektor szkoły dokonują analizy zdarzenia i planują dalsze postępowanie.
 - c) W miarę możliwości pracownicy szkoły zabezpieczają dowody i ustalają tożsamość sprawcy naruszenia prywatności osoby fizycznej.

- 3) Zabezpieczenie dowodów: wszelkie dowody powinny zostać zabezpieczone i zarejestrowane przez rodziców/opiekunów prawnych małoletniego, np. zapisy rozmów w komunikatorach czy na portalach społecznościowych, zrzuty ekranowe, zdjęcia, wiadomości e-mail i przekazane policji.
- 4) Zidentyfikowanie sprawcy: ze względu na bezpieczeństwo nie należy podejmować samodzielnych działań w celu dotarcia do sprawcy, lecz udzielać wszelkiego możliwego wsparcia organom ścigania, m.in. zabezpieczyć i przekazać zebrane dowody. Identyfikacja sprawcy wykracza poza kompetencje i możliwości szkoły w większości przypadków uwodzenia przez Internet.
- 5) Działania szkoły wobec ofiary:
 - a) Ofiara otrzymuje w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczną udzielaną przez pedagoga, psychologa lub innego specjalistę.
 - b) Małoletniemu udzielana jest porada, jak ma się zachowywać, aby zapewnić sobie poczucie bezpieczeństwa: ofiara nie powinna utrzymywać kontaktów ze sprawcą, nie powinna kasować dowodów, tj. e-maili, SMS-ów, MMS-ów, zdjęć, filmów. Ważna jest też zmiana danych kontaktowych np. na komunikatorze, zmiana adresu e-mail, a nawet w szczególnie trudnych sytuacjach numeru telefonu (robią to rodzice).
 - c) Podczas rozmowy bardzo ważna jest obserwacja małoletniego i zwrócenie uwagi na jego pozawerbalne zachowanie (zażenowanie, wstyd, smutek, poczucie winy).
 - d) Rodzice małoletniego są informowani o zdarzeniu i otrzymują wsparcie ze strony szkoły.

3. Procedury interwencji w przypadku krzywdzenia dziecka przez osoby trzecie (praktykanci, wolontariusze, pracownicy instytucji).

W przypadku nabrania podejrzenia przez pracownika szkoły, że dziecko jest krzywdzone, pracownik ma obowiązek sporządzenia notatki służbowej i przekazania uzyskanych informacji wychowawcy/ pedagogowi/ psychologowi/ dyrekcji szkoły.

- 1) W sytuacji, gdy dziecko jest krzywdzone, dyskryminowane na terenie szkoły przez pracownika lub inną osobę dorosłą:
 - a) Każdy pracownik szkoły, który zauważy negatywne zachowania innego pracownika w stosunku do dziecka, ma obowiązek interwencji. Przeprowadza rozmowę ze sprawcą, a także informuje o zajściu dyrektora placówki oraz pedagoga lub psychologa, którzy przeprowadzają z dzieckiem i jego rodzicami rozmowę.
 - b) Każde dziecko, które doświadczy krzywdzenia przez pracownika szkoły, ma prawo do poinformowania dyrektora szkoły lub pedagoga/psychologa placówki, który sporządza opis sytuacji dziecka w oparciu o rozmowę oraz z innymi osobami, które mają znaczące informacje w tej sprawie.
 - c) Po zastosowaniu procedur, każdorazowo, w sposób dostosowany do konkretnego przypadku, ustala się plan wsparcia małoletniego.

- d) W przypadkach tego wymagających dyrektor szkoły zawiadamia odpowiednią instytucję o popełnieniu przestępstwa wobec dziecka.

4. Procedury interwencji w sytuacji, gdy dziecko jest krzywdzone na terenie szkoły przez inne dzieci/dzieci – tzw. przemoc rówieśnicza.

- 1) W przypadku ujawnienia przemocy rówieśniczej, sprawa jest kierowana do pedagoga/psychologa szkoły.
- 2) Z dzieckiem krzywdzonym pedagog/psycholog szkolny przeprowadza rozmowę, udzielając mu niezbędnego wsparcia.
- 3) Pomocą również otoczony zostaje sprawca przemocy.
- 4) W celu wsparcia uczniów po zaprzestaniu działań przemocowych sytuacja jest monitorowana przez pedagoga/psychologa/wychowawcę.

4.1 Procedura w przypadku przemocy z uszczerbkiem na zdrowiu.

- 1) Zadbanie o bezpieczeństwo dziecka.
- 2) Przeprowadzenie rozmowy z dziećmi uwikłanymi w przemoc oraz ich rodzicami/opiekunami.
- 3) Odseparowanie osoby podejrzanej o krzywdzenie od poszkodowanego (zgodnie ze statutem szkoły).
- 4) Dyrektor szkoły powiadamia najbliższy sąd rodzinny lub policję wysyłając zawiadomienie o możliwości popełnienia przestępstwa.

4.2 Procedura w przypadku jednorazowej przemocy fizycznej, psychicznej i innych niepokojących zachowań (krzyk, niestosowne komentarze).

W przypadku, kiedy doświadcza ze strony innego dziecka jednorazowo innej przemocy fizycznej (np. popychanie, szturchanie), przemocy psychicznej (np. poniżanie, dyskryminacja, ośmieszanie) lub innych niepokojących zachowań (tj. krzyk, niestosowne komentarze):

- 1) Zadbanie o bezpieczeństwo dziecka.
- 2) Odseparowanie osoby podejrzanej o krzywdzenie od poszkodowanego (zgodnie ze statutem szkoły).
- 3) Przeprowadzenie rozmowy z uczniami, z rodzicami dziecka krzywdzącego i krzywdzonego.
- 4) Opracowanie działań naprawczych.
- 5) W przypadku powtarzającej się przemocy dyrektor szkoły powiadamia lokalny sąd rodzinny, wysyłając wniosek o wgląd w sytuację rodziny.

ROZDZIAŁ 5

ORGANIZACJA PROCESU OCHRONY MAŁOLETNICH W SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 61 WE WROCŁAWIU

1. Zakres kompetencji osoby odpowiedzialnej za przygotowanie personelu szkoły do stosowania standardów oraz dokumentowania tej czynności.

- 1) Osobą odpowiedzialną za przygotowanie personelu do stosowania standardów jest dyrektor szkoły.
- 2) Przygotowanie personelu polega na pogłębianiu wiedzy i umiejętności rozpoznawania krzywdzenia, objawów, identyfikacji ryzyka krzywdzenia i podejmowania, zgodnie z prawem właściwych działań, a także wiedzy z zakresu odpowiedzialności prawnej w przypadku zaniechania postępowania w celu ochrony i wsparcia małoletnich.
- 3) W szkole organizuje się wewnętrzne doskonalenie pracowników pedagogicznych.
- 4) Każda forma doskonalenia jest potwierdzana zaświadczeniem o uczestnictwie.
- 5) Imienne zaświadczenia umieszczane są w teczkach akt osobowych pracowników.

2. Udostępnianie „Standardów Ochrony Małoletnich”.

W szkole opracowane zostały dwie wersje dokumentu „Standardów Ochrony Małoletnich”:

- wersja „pełna”, inaczej kompletna
- wersja „skrócona” – przeznaczona dla małoletnich

Obydwie wersje umieszczone są na stronie internetowej szkoły

Ponadto:

- wersja „pełna” jest dostępna w pokoju nauczycielskim, sekretariacie szkoły i w gabinetach specjalistów. Wgląd w wersję „pełną” mają: wszyscy pracownicy, rodzice/opiekunowie prawni małoletnich, zewnętrzne podmioty uprawnione do kontroli;
- wersja „skrócona” jest umieszczona na tablicy przed gabinetem pedagoga/psychologa oraz na stronie internetowej szkoły.

3. Zasady przeglądu i aktualizacji dokumentu „Standardy Ochrony Małoletnich”.

- 1) Kierownictwo szkoły dokonuje oceny poprawności stosowania „Standardów ochrony małoletnich” na bieżąco, w ramach sprawowanego nadzoru pedagogicznego.

- 2) W przypadku zmian prawa, wymagającego ich wdrożenia w dokumencie, nowelizacje są wprowadzane na tych samych zasadach, które obowiązywały przy wdrożeniu dokumentu do obrotu prawnego w szkole.

ROZDZIAŁ 6

MATERIAŁY POMOCNICZE

PRZEMOC DOMOWA

Każdy człowiek ma prawo do życia w środowisku domowym wolnym od przemocy.

Człowiek doświadczający przemocy nie może być za nią obwiniany.

Każdy człowiek doświadczający przemocy ma prawo do pomocy prawnej, socjalnej, psychologicznej i medycznej.

1. Definicja przemocy domowej.

Pod pojęciem „przemoc domowa” – należy rozumieć jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- a) narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- b) naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- c) powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- d) istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

2. Rodzaje przemocy domowej.

- 1) **Przemoc fizyczna** – to każde intencjonalne działanie sprawcy, mające na celu przekroczenie granicy ciała małoletniego. Często powoduje różnego rodzaju urazy.
- 2) **Przemoc psychiczna** („maltretowanie psychiczne”) – to powtarzający się wzorzec zachowań opiekuna lub skrajnie drastyczne wydarzenie (lub wydarzenia), które powodują u małoletniego poczucie, że jest nic nie wart, zły, niekochany, niechciany, zagrożony i że jego osoba ma jakąkolwiek wartość jedynie wtedy, gdy zaspokaja potrzeby innych.

Wyróżnia się sześć form maltretowania psychicznego:

- odtrącanie (werbalne i niewerbalne wrogie odrzucanie lub poniżanie),
- zastraszanie,
- wyzyskiwanie/przekupstwo,
- odmowa reakcji emocjonalnych (ignorowanie potrzeb małoletniego, nieokazywanie pozytywnych uczuć, brak emocji w interakcji z małoletnim),

- izolowanie (odmawianie małoletniemu kontaktów z rówieśnikami i dorosłymi),
- zaniedbywanie rozwoju umysłowego, nauki, zdrowia, opieki medycznej.

Krzywdzenie psychiczne małoletniego to kategoria, w której najczęściej nie ma widocznych dowodów winy sprawcy. Występują natomiast u małoletniego objawy jako konsekwencja tego rodzaju przemocy.

Podstawowym narzędziem zatrzymania przemocy psychicznej jest praca z rodziną, która odbywać się może w ramach procedury „Niebieskie Karty”.

- 3) **Przemoc seksualna** – zaangażowanie małoletniego w aktywność seksualną, której nie jest on lub ona w stanie w pełni zrozumieć i udzielić na nią świadomej zgody, naruszająca prawo i obyczaje danego społeczeństwa. Z wykorzystywaniem seksualnym mamy do czynienia wtedy, gdy występuje ono pomiędzy dzieckiem a dorosłym lub dzieckiem i innym dzieckiem, w sytuacji zależności, jeśli te osoby ze względu na wiek bądź stopień rozwoju pozostają w stosunku opieki, zależności, władzy. Celem takiej aktywności jest zaspokojenie potrzeb seksualnych innej osoby.

Aktywność taka może obejmować:

- nakłanianie lub zmuszanie małoletniego do udziału w jakichkolwiek prawnie zabronionych czynnościach seksualnych,
- wykorzystywanie małoletniego do prostytucji lub innych nielegalnych praktyk seksualnych,
- wykorzystywanie małoletniego do produkcji przedstawień i materiałów
- pornograficznych.

- 4) **Zaniedbywanie** – to jedna z form krzywdzenia małoletniego polegająca na incydentalnym, bądź chronicznym niezaspokajaniu jego potrzeb oraz nierespektowaniu podstawowych praw, powodująca zaburzenia jego zdrowia, a także generująca trudności rozwojowe (*prof. Maria Kolankiewicz*).

Ta forma przemocy wskazuje na potrzebę szerszej diagnozy systemu rodzinnego pod kątem wydolności wychowawczej rodziców.

3. Rozpoznawanie przemocy domowej stosowanej wobec małoletniego.

Sposoby rozpoznawania przemocy wobec małoletniego:

- ujawnienie przez małoletniego przemocy domowej,
- pozyskanie informacji od osoby będącej bezpośrednim świadkiem przemocy,
- analiza objawów krzywdzenia występujących u małoletniego w trakcie diagnozy psychologiczno-pedagogicznej.

Ujawnienie przez małoletniego przemocy w rodzinie ma miejsce wtedy, kiedy małoletni poinformuje pracownika placówki o tym, że doznaje jednej lub kilku jednocześnie form przemocy ze strony swoich najbliższych.

Fakt ujawnienia przemocy nie podlega ocenie uwiarygadniającej ze strony pracownika szkoły, wymaga zareagowania!

4. Załączniki do procedury „Niebieskiej Karty”.

- 1) *Wzór oświadczenia o poufności informacji powziętych w procesie postępowania w sprawie krzywdzenia małoletnich – załącznik 1*
- 2) *Arkusz diagnostyczny oceny ryzyka stosowania przemocy wobec małoletnich - załącznik 2*
- 3) *Kwestionariusz diagnostyczny do oszacowania zaniedbania małoletniego – załącznik 3*
- 4) *Wzór formularza „Niebieskiej Karty – A” – załącznik 4*
- 5) *Wzór formularza „Niebieskiej Karty – B” – załącznik 5*

OŚWIADCZENIE O POUFNOŚCI

Oświadczam, że:

- 1) zapoznano mnie z przepisami dotyczącymi ochrony danych osobowych, a w szczególności z treścią ogólnego Rozporządzenia o ochronie danych UE z dnia 27 kwietnia 2016 r. oraz Ustawy o Ochronie Danych Osobowych;
- 2) zapoznano mnie ze „Standardami Ochrony Małoletnich w szkole (nazwa szkoły) w”;
- 3) zachowam poufność informacji i danych, które uzyskałam/em przy realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy domowej oraz że znane mi są przepisy o odpowiedzialności karnej za udostępnienie danych osobowych lub umożliwienie do nich dostępu osobom nieupoważnionym.

Zobowiązuję się do:

- 1) przetwarzania danych osobowych wyłącznie w zakresie i celu przewidzianym w powierzonych przez Administratora obowiązkach;
- 2) nieujawniania danych zawartych w zbiorach danych, do których uzyskałem (-am) dostęp za upoważnieniem administratora danych;
- 3) nieujawniania sposobów zabezpieczeń danych osobowych przetwarzanych w szkole;
- 4) wykonywania operacji przetwarzania danych, zgodnie z Regulaminem Ochrony Danych Osobowych;
- 5) zabezpieczenia tych danych przed dostępem osób nieupoważnionych;
- 6) ochrony danych osobowych przed przypadkowym lub niezgodnym z prawem zniszczeniem, utratą, modyfikacją danych osobowych, nieuprawnionym ujawnieniem danych osobowych, nieuprawnionym dostępem do danych osobowych oraz przetwarzaniem;
- 7) zgłaszania incydentów naruszenia zasad ochrony danych osobowych Inspektorowi Ochrony Danych Osobowych lub bezpośrednio przełożonemu.

.....
(miejscowość, data)

.....
(czytelny podpis pracownika)

**ARKUSZ DIAGNOSTYCZNY OCENY RYZYKA STOSOWANIA
PRZEMOCY DOMOWEJ WOBEC MAŁOLETNIEGO**

LISTA A

**INFORMACJA OD MAŁOLETNIEGO LUB OSOBY, KTÓRA BYŁA
BEZPOŚREDNIM ŚWIADKIEM PRZEMOCY**

A.1. Ktoś w domu bije dziecko, popycha, szarpie, potrząsa, przytrzymuje, rzuca w nie przedmiotem, itp. ☐

A.2. Ktoś w domu używa wobec małoletniego wulgarnych słów, obraża, poniża, straszy, szantażuje, izoluje w sposób ciągły i nieuzasadniony od kontaktu z innymi osobami, np. z rodziny lub z rówieśnikami, itp. ☐

A.3. Opiekunowie nie zaspokajają podstawowych potrzeb małoletniego, takich jak: przynależności, bezpieczeństwa, pożywienia, snu, leczenia, rozwoju poznawczego, emocjonalnego, społecznego, pomimo wcześniejszej pracy z opiekunami w tym zakresie. ☐

A.4. Ktoś w domu narusza sferę seksualną małoletniego, tj.: dotyka intymnych części ciała, namawia na dotykanie intymnych części ciała osoby dorosłej, zmusza do kontaktu seksualnego, podejmuje kontakty seksualne z inną osobą w obecności małoletniego, prezentuje pornografię lub zmusza do tworzenia treści pornograficznych z udziałem małoletniego, itp. ☐

A.5. Dziecko ma ślady przemocy fizycznej lub zaniedbania (opis A.10. i A.11.). ☐

A.6. Dziecko mówi, że boi się wrócić do domu ze względu na zagrożenie przemocą w rodzinie (wobec siebie lub innych członków rodziny). ☐

A.7. Dziecko mówi, że chce odebrać sobie życie ze względu na zagrożenie przemocą w rodzinie. ☐

A.8. Dziecko jest świadkiem przemocy w rodzinie (wobec rodzica, rodzeństwa lub innej osoby mieszkającej w jego domu). ☐

OBSERWACJA PRACOWNIKA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ DOTYCZĄCA MAŁOLETNIEGO

A.10. Dziecko ma widoczne ślady przemocy fizycznej, np.: uszkodzenia ciała, siniaki, zadrapania, obrzęki, oparzenia, obrażenia ciała świeże i/lub w różnych stadiach gojenia się, rany na ciele, itp. ☐

A.11. Dziecko ma widoczne ślady zaniedbania, np.: brak dbałości o higienę ciała, nieadekwatność ubioru do pory roku, wieku, itp. Występują zaburzenia, opóźnienia rozwojowe, problemy emocjonalne, niepełnosprawność, a dziecko nie otrzymuje potrzebnej pomocy, np.: opieki lekarskiej, zabiegów medycznych, terapii, wsparcia, itp. Sytuacja ta występuje pomimo i/lub wsparcia emocjonalnego ze strony rodziców lub innych osób z rodziny. ☐

LISTA B

OBSERWACJA PRACOWNIKA PLACÓWKI OŚWIATOWEJ DOTYCZĄCA MAŁOLETNIEGO

B.1. Dziecko odtwarza doświadczaną przemoc – w relacjach rówieśniczych (lub zabawie), identyfikuje się z rolą ofiary i/lub sprawcy. ☐

B.2. Dziecko reaguje nieadekwatnie do sytuacji powstałej w placówce, np.: lękiem, izolacją, autoagresją, agresją itp. ☐

B.3. Dziecko zachowuje się autodestrukcyjnie, np.: bije, szczypie się, nacina sobie skórę, itp. lub występują zachowania ryzykowne małoletniego, np.: ucieczki z domu, używanie substancji zmieniających świadomość, ryzykowne kontakty, itp. ☐

B.4. Dziecko boi się powrotu do domu i/lub reaguje lękiem lub innymi trudnymi emocjami na kontakt z rodzicem/rodzicami i/lub na sytuację powrotu do domu. ☐

B.5. Dziecko często opuszcza zajęcia (dotyczy dzieci objętych obowiązkiem szkolnym) lub bez uzasadnionego powodu jest nieobecne bezpośrednio po rozmowach z rodzicami lub działaniach interwencyjnych placówki. ☐

INFORMACJE DOTYCZĄCE RODZICÓW

B.6. Postawa i zachowanie rodziców zagraża dobru, rozwojowi i bezpieczeństwu małoletniego. ☐

B.7. Rodzice nie współpracują z placówką przy udzielaniu wsparcia dziecku. ☐

B.8. Dziecko rozdzielone z rodzicami na skutek emigracji lub innej sytuacji losowej, pozostające bez opieki osoby dorosłej. ☐

B.9. Na terenie placówki rodzic jest pod wpływem środków zmieniających świadomość, np. alkoholu, narkotyków itp. ☐

B.10. Którekolwiek dziecko z rodziny z powodu przemocy lub zaniedbania wymagało umieszczenia w pieczy zastępczej. ☐

LISTA C

OBSERWACJA PRACOWNIKA PLACÓWKI LUB INFORMACJA OD OSÓB BĘDĄCYCH W KONTAKCIE Z DZIECKIEM I RODZICAMI.

C.1. Karalność rodzica za przemoc lub przemoc w rodzinie. ☐

C.2. Wcześniejsze podejrzenie dotyczące przemocy wobec małoletniego lub przemocy w rodzinie albo obecne podejrzenie przemocy w rodzinie dziecka. ☐

C.3. Rodzic nadużywający środków zmieniających świadomość – np.: alkoholu, narkotyków, leków, itp. ☐

C.4. Poważne problemy zdrowotne, emocjonalne, choroba psychiczna wśród osób zamieszkujących z dzieckiem. ☐

C.5. Rozwód, separacja rodziców, konflikt w rodzinie lub inna sytuacja kryzysowa. ☐

C.6. Dziecko o szczególnych wymaganiach wychowawczych, edukacyjnych i występuje 1 lub więcej spośród: problemy emocjonalne, problemy społeczne, zaburzenie rozwojowe, niepełnosprawność. ☐

C.7. Niskie kompetencje wychowawcze rodziców, niewydolność wychowawcza lub brak zainteresowania rodziców rozwojem małoletniego. ☐

C.8. Matka i/lub ojciec byli poniżej 18 r.ż. w chwili narodzin małoletniego. ☐

C.9. Ubóstwo i wynikające z tego stanu problemy rodziców. ☐

Kwestionariusz diagnostyczny do oszacowania zaniedbania

L.p.	Symptomy wskazujące na zaniedbanie	TAK	NIE
1.	Nieadekwatne ubranie do pory roku lub pogody		
2.	Niedowaga, niedożywienie, zmęczenie, podkrążone oczy		
3.	Brudna odzież		
4.	Brudne ciało		
5.	Nieprzyjemny zapach (insekty)		
6.	Brak podręczników i przyborów szkolnych		
7.	Kradzieże jedzenia lub innych przedmiotów		
8.	Przebywanie poza domem w późnych godzinach		
9.	Bardzo częste przebywanie poza domem niezależnie od pory roku		
10.	Ma dorosłych „kolegów”		
11.	Nie ma kolegów wśród rówieśników		
12.	Z trudem nawiązuje relacje		
13.	Izoluje się od rówieśników		
14.	Bije się po głowie/twarzy lub wrywa sobie włosy		
15.	Często ma ślady zadrapań/siniaków		
16.	Często odnosi obrażenia (skręcenia, złamania, skaleczenia)		
17.	Bije innych		
18.	Zawiera przyjaźnie, potem reaguje wrogością		
19.	Gwałtownie uchyla się przed dotykiem		
20.	Moczy się		
21.	Boi się przebywać w zamkniętych pomieszczeniach		
22.	Boi się ciemności		
23.	Unika zajęć wychowania fizycznego		
24.	Unika sytuacji leżakowania w przedszkolu		
25.	Nie bierze udziału w wycieczkach		
26.	Podejmuje zachowania autodestrukcyjne wobec siebie, zwierząt		
27.	Miewa nagłe zmiany nastroju – od euforii do agresji		
28.	Prezentuje natrętne, narzucające się zachowania		
29.	Nie odwzajemnia emocji		
30.	Odrzuca próby nawiązania bliskości		
31.	Ma wybuchy wściekłości		
32.	Nadmiernie skraca dystans fizyczny		
33.	Demonstruje zachowania seksualne		
34.	Nie docenia własnych osiągnięć		

35.	Ma koszmary nocne		
36.	Ma problemy szkolne		
37.	Inne.....		
Uwaga! Informacje zachowania należy analizować biorąc pod uwagę całość informacji o rodzinie. Pojedynczych zachowań z listy nie można traktować jako jednoznacznie wskazujących na zaniedbanie.			

Załącznik 4
Do procedury „Niebieskiej Karty”

Formularz „Niebieskiej Karty – A” można pobrać poniżej:

<https://www.gov.pl/attachment/88ba97bd-86d3-4be8-b204-f40eb53a20ca>

Załącznik 5
Do procedury „Niebieskiej Karty”

Formularz „Niebieskiej Karty – B” można pobrać poniżej:

<https://mopscos.pl/wp-content/uploads/2023/10/Formularz-Niebieska-Karta-B.pdf>